

Prof. Dr. ÇİĞDEM KIRCA
KANUNLARIN YORUMUNDA YORUM YÖNTEMLERİ

KANUNLARIN YORUMUNDA YORUM YÖNTEMLERİ

Prof. Dr. Çiğdem KIRCA*

GİRİŞ

Yorum, hukuk kuralının hukuki açıdan değer taşıyan anlamının belirlenmesi; normun esasını oluşturan anlamı bulmaktır¹. Hukuk kuralının içinde yatan anlamın “taşıyıcısı” olan norm metnidir. Yorum bu metinde ifade edilen hukuki anlamı (=Sinn) dile getirmek, ortaya koymak; açık ve tam hale getirip, paylaşılır kılmaktır².

(*) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

(1) Hausheer, Heinz/ Jaun, Manuel: Einleitungsartikel des ZGB, Art. 1-10, Bern 2003 (Staempflis Handkommentar), Art.1, N. 94, 123; Kramer, Ernst A.: Juristische Methodenlehre, 2. Aufl. Bern 2005, s. 29 vd.; Larenz, Karl/Canaris, Claus Wilhelm: Methodenlehre der Rechtswissenschaft, 3. Aufl. Berlin 1995, s. 25 vd.,134 vd. Forstmoser, Peter: Einführung in das Recht, 3. Aufl., Bern 2003, s. 443, 450. “*Yorum birinci dereceden anlama ve açıklığa kavuşturmaya ilişkin entelektüel bir faaliyettir*” (Meier-Hayoz, Arthur: Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Artikel 1 ZGB, Seperatabzug aus dem Einleitungsband des Berner Kommentars umfassend die Artikel 1-10 und herausgegeben zur Feier des 50 jaehrigen Bestehen des ZGB im Januar 1962, Bern, Nachdruck 1966, Art., 1, N. 137; Edis, Seyfullah: Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Ankara 1987, s. 184; Serozan, Rona: Medeni Hukuk, Genel Bölüm, İstanbul 2008, I, § 5, N.15.

(2) “Metin düzenlediği konu hakkında bilgisi olmayan kişilere bir şey ifade etmez. Metin sadece doğru soru sorana cevap verir. ... Doğru soruyu sormak için kanunun dili hakkında ve normun içinde yer alan düzenleme bağlantıları hakkında bilgi sahibi olmak gerekir” (Larenz/Canaris, s. 134); “Matematik konusunda bilgisi olmayan bir kişi, matematiğe ilişkin bir ders kitabını anlama konusunda önce çaresiz kalır.

Hukuk kurallarının yorumunun nasıl yapılacağı konusundaki genel ve objektif ilkeleri belirleyen öğreti, hukukta metot (hukuk metodolojisi) öğretisidir. Hukuk doktrini ve uygulaması bu öğretinin ilke ve kurallarının belirlenmesinde, Roma hukukundan beri büyük bir rol oynamıştır. Metot öğretisinin tüm kuralları kanunlarda pozitif olarak yer almamaktadır. Bununla birlikte bu konuda bazı temel düzenlemeler bulunmaktadır. En temel düzenleme Medeni Kanunun 1. maddesidir. MK m.1/1, yorum yapılırken kanunun sadece sözünün (lafzının) zorunlu ölçü olmadığını ifade etmektedir: “Kanun sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır”. Metoda ilişkin bir diğer kural, MK 4. maddesinde yer alan, hâkimin takdir yetkisini kullandığı zaman bunun “hukuka ve hakkaniyete” uygun olması gerektiğidir. Ceza hukukunda temel ilke ise, “suç ve cezaların kanuniliği ilkesi”dir. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz (CK 2). Anayasada yer alan eşitlik, kuvvetler ayrımı, hukuka uygunluk ilkeleri de metot öğretisinde dikkate alınan temel ilkelerdendir.

Bu temel kurallar yanında, hukukun uygulanmasını gösteren metoda ilişkin ayrıca normatif ve dogmatik bir öğreti bulunmaktadır. Bu öğreti, yorum yöntemlerinin ne olduğunu önceden objektif olarak belirlemek suretiyle, bu alanda yorumcunun tamamen sübjektif önyargılara göre hareket etmesini ve dolayısıyla “keyfiliği” önleyerek “hukuk devleti” ilkesini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Dünya çapında sayısız hâkimin nasıl yorum yapacağına ilişkin sayısız araştırma bulunmaktadır. Hâkim sosyolojisine ve psikolojisine ilişkin hukuk tarihi, hukuk ideolojisi ve

---

Benzer şekilde hukuki sorunlarla daha önce karşılaşmamış olan bir kişi de kanun metnini veya bir mahkeme kararını anlamada zorlanır. Bir kanunu veya hatta bir sözleşmeyi yorumlama durumunda olan hukukçu, hukuki sorunlar, sorunlar arasındaki bağlantılar, düşünce formları ve yürürlükteki hukukun buna ilişkin çözüm yolları konusunda tüm bilgiye sahip olmalıdır” (Larenz/Canaris, s. 29).

karşılaştırmalı hukukta yapılan bu çalışmalar yorumcunun, birçok durumda "kişisel ve politik bir ön yargı" ile yorumda bulunduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu şekilde subjektif yorum yapılmasının sebebinin ise, yerleşmiş kabul edilen yorum yöntemlerinden hangisinin doğru olduğunu hâkimin kişisel değer yargılarına göre önceden belirlemesinden ve yorum yöntemlerinin uygulanmasının sistematik olmamasından kaynaklandığı tespit edilmiştir³. Hâkim kimi zaman tarihi kanun koyucunun iradesine dayanmakta, kimi zaman objektif sistematik, amaçsal yorumu tercih etmekte; kimi zaman ise sadece sözcüklere bağlı kalmaktadır.

Günümüz metot öğretisi kanunların yorumunda dört temel yorum yönteminin bulunduğunu kabul etmektedir. Bunlar sözel (lâfzî) yorum, sistematik yorum, tarihi yorum ve amaçsal yorumdur⁴. Yorum yöntemlerinin aynı olayda eşit değerinde tutulması ve yorumcunun yorum faaliyetinde bunların tümünü dikkate alması gerekir.

I. Söze Göre (Lâfzî) Yorum

Söze göre yorumun amacı, dilbilgisi ve gramer kurallarının da yardımıyla sözcüklerden oluşan hukuk kuralının sözel anlamını bulmaktır. Dolayısıyla sözcükler,

(3) Bkz., Kramer, s. 39.

(4) BernK/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 140 vd., 179 vd.; Serozan, I § 5, N. 16 vd., 21 vd.; Edis, s. 193 vd., 189 vd.; Riemer, Hans Michael, Die Einleitungsartikel des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, Art. 1-10 ZGB, Eine Einführung, Bern 1987, § 4, N. 25 vd. Amstutz, Marc/Niggli, Marcel Alexander: Recht und Wittgenstein III, Vom Gesetzeswortlaut und seiner Rolle in der rechtswissenschaftlichen Methodenlehre, Festschrift für Hans Peter Walter (Hersg. Forstmoser, Peter/Honsell, Heinrich/Wiegand, Wolfgang), Bern 2005, s. 14. Savigny'den itibaren kabul edilen bu dört unsur asgari temeli oluşturmaktadır ve bunun dışında diğer unsurlar da bulunabilir (bkz., ZK-Dürr, David: Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Einleitung, 1. Teilband, Art. 1-7, Zürich 1998, Art. 1, N. 147 vd). Biz çalışmamızda bu asgari dört temel unsur açısından değerlendirme yapacağız.

normun anlamını bulmada birinci dereceden ve en önemli veridir⁵.

Sözcüklerden çıkarılan anlam, her yorum faaliyetinin başlangıç noktasıdır. Bununla birlikte yorumun amacı normun sözünü analiz etmek değil, normun hukuki açıdan değer taşıyan anlamını bulmaktır. Normun anlamını bulmak ise diğer yorum unsurlarına başvurarak bir değerlendirme yapmayı gerektirir⁶. Hatta normun sözünün belli bir sorun için açık ve mantıklı görüldüğü durumlarda dahi normun anlamı, her seferinde eleştirel sorgulanmak zorundadır ve bu açık anlamın diğer yorum unsurlarına başvurularak denetlenmesi gerekir⁷. Zira metnin sözcük anlamı dışında da yorum yapma olasılığı bulunmaktadır. Sayılar ve özel isimler dışında hem günlük konuşma dilinde hem de hukuk dilinde

---

(5) BernK/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 184; Larenz/Canaris, s. 163 vd.; Kramer, s. 51, 69; Oğuzman, Kemal/Barlas, Nami: Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, 15. Bası, İstanbul 2008, s. 64; Edis, s. 194; Işıktaş, Yasemin/ Metin, Sevtap: Hukuk Metodolojisi, İstanbul 2003, s. 194, 197.

(6) Sözcük anlamının, yorumda kuvvetli bir emare olması, diğer yorum unsurlarının değersiz kılınmasına veya tamamen bir kelime fetişizmine neden olmamalıdır. Hukukçu olmayanların veya iyi hukukçu olmayanların yaptığı yorumlar genellikle sadece "kelimelere inanma" şeklinde kendini gösterir. Romalı hukukçu Celsus'a göre, "kanunları anlamak, onların kelimeleri ile bağlı kalmak değil, onların gücü ve kudretinin bilincine varmaktır" (Dig. 1, 3, 17). "Karar vermede esas olan açık kelime lafzı değil, yorumun kabul edilmiş kurallarına göre elde edilen gerçek hukuki özdür". (BGE 111 Ia 292 (297). Bkz. Kramer, s. 72, 75; Oğuzman/Barlas, s. 65; Işıktaş/Metin, s. 198.

(7) Larenz/Canaris, s. 164; ZK-Dürr, Art. 1, N. 130, 133; Fortsmoser, s. 444, 450; Serozan, I § 5, N. 15; Oğuzman/Barlas, s. 65. Karş. Işıktaş/Metin, s. 193 (Yazarlar, anlam açık olduğunda sözlerin yorumlanmasına gerek olmaz görüşündedirler. Ancak yazarlar, verdikleri örnekte "taşıt" kelimesinin yorumlanması gerektiğini ifade etmektedirler. Oysa taşıt kelimesinin Türkçe açısından anlamı açıktır. Diğer taraftan "köpek" kelimesini yorumlamakta ve "kedileri" de kapsadığı sonucuna ulaşabilmektedirler (s. 197) oysa "köpek" de anlamı açık olan bir kelimedir).

farklı anlamlara gelecek belirsiz ifadeler bulunmaktadır. Aynı sözcük veya aynı cümle gördüğü işleve göre veya kullanıldığı yere göre farklı anlamlar içerebilir⁸. Kaldı ki bir metnin "açık" olup olmadığını belirlemek de yorum sonucunda yapılan bir değerlendirmedir. Nitekim Medeni Kanun bu düşünceden hareket etmiştir. MK 1/1'e göre, "Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır". Şu halde söze bağlı yorum diğerleri arasında bir yorum unsurudur, kuşkusuz yorumda bir başlangıç noktası olarak birinci dereceden dikkate alınır, ancak tek unsur değildir, normun "öz"ünün bulunması için diğer unsurlar dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Yargıtay birçok kararında özellikle amaçsal yorum yöntemini kabul etmiş olmasına rağmen⁹, 19.1.2007 Tarih, E. 2005/1, K. 2007/1 sayılı

(8) Bkz., Amstutz/Niggli, s. 11.

(9) "Kanunun yorumu, kanun metninin anlamıdır ve ruhudur. Bu ruh, kanun kuralının izlediği gayeden çıkarılır. Buna, gai (amaçsal) yorum ve kanun kuralının *amacına göre yorumu* denilir. Bir kanun hükmünün, kanuna konuluş amacına aykırı bir sonuç doğuracak şekilde yorumlanması, hukuk ilkelerine ve kanunun hem sözü ile hem de özü ile uygulanmasını öngören Medeni Kanunun 1. maddesine uygun düşmez. (Yargıtay İctihadı Birleştirme Genel Kurulu, E. 1996/1, K. 1997/1, T. 22.2.1997); "2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 3754 sayılı yasa ile değişik 16. maddesinde aynen "Turizm Belgeli Yatırım ve İşletmeler elektrik, gaz ve su ücretlerini o bölgedeki sanayi ve meskenlere uygulanan tarifelerden en düşüğü üzerinden öderler" hükmünü getirmiştir. Her ne kadar bu hükümde atık su ücretinden söz edilmemişse de kanunun *amaca uygun yorumundan* atık su ücretlerine de bu hükmün uygulanması gerekir" (Y. 13.HD., 23.05.2003 Tarih, E. 2003-302, K. 2003-6430); "TMK 1.maddesine göre Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır. Kanunun yorumunda, *kanun metninin anlam ve ruhu-özü önemlidir*. Bu ruh, kanun kuralının izlediği gayeden çıkarılır. Buna gai (amaçsal) yorum ve kanun kuralının amacına göre yorum denir. Bir kanun hükmünün kanuna konuluş amacına aykırı bir sonuç doğuracak şekilde yorumlanması hukuk ilkelerine ve kanunun hem sözü ile hem de özü ile uygulanmasını öngören TMK'nun 1.maddesine uygun düşmez". (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2004/4-40K. 2004/113T. 25.2.2004); "Yasanın bu şekilde ortaya çıkarılan anlamı özüyle de çelişmemelidir. Çeliştiği takdirde özüne değer verileceği söz

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında¹⁰ diğer yorum yöntemlerini dikkate almayarak sadece söze bağlı yorum yapmıştır¹¹.

Sözel yorum yaparken dikkat edilmesi gereken bir konu, kanunlarda kullanılan aynı kavramların farklı yerlerde farklı bir içeriğe sahip olabilecekleridir. Bu durum, *hukuki kavramlarının nisbiliği (göreceliği) "Relativitaet der Rechtsbegriffe"* olarak ifade edilmektedir. Örneğin "kusur" ceza hukukunda özel hukuktan daha farklı bir anlam taşır; "belge" ceza hukukunda, medeni usul hukukundaki ile aynı değildir.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta ise, günlük konuşma dilinde yerel olarak kullanılan kelimelerin, kanun metninde hukuk tekniği anlamında özel bir anlam kazanmasının mümkün olduğudur. Örneğin, "zarar" sorumluluk hukuku anlamında teknik birçok teorinin konusunu oluşturan bir kategoriye dâhildir; "eşya" kavramı pek çok özel hukuk sisteminde farklı tanımlanmıştır.

---

götürmez. (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 1989/10-391, K. 1990/83, T. 14.2.1990).

(10) "Kanunda "davasız" ifadesi yorum yapmaya gerek olmaksızın açıktır. Buradaki dava gerek malik gerekse zilyedin kendisi tarafından açılan bir dava olabilir. Kanunda bu davanın malik tarafından açılacağına ilişkin bir hüküm yoktur. *Açık kanun hükmü karşısında gerekçeye başvurulamaz*". RG. 27.02.2007, S. 26447.

(11) Yargıtay bu kararında söze göre yorumdan hareket etmiş, diğer yorum unsurlarına başvurmamıştır. Hatta yüksek mahkemeye göre "sözün açık olduğu durumlarda yorum yapılmasına dahi gerek yoktur". Oysa sözün açık olduğu durumlarda dahi yorum yapılması gerekir (ZK-Dürr, Art. 1, N. 133; Forstmoser, s. 450; Larenz/Canaris, s. 164; Oğuzman/Barlas, s. 65; Serozan, I § 5, N. 15). Yorum, norm metninin anlamlandırılmasıdır. Açık sözün de hangi anlama geldiğinin bulunması gerekir. Dava konusu olayda tarihi, sistematik ve amaçsal yorum yöntemlerine başvurulduğunda söze bağlı yapılan sonucun ne kadar isabetsiz olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Kanun dilinde diğer bilim dallarının kullandığı kavramlar da sıkça kullanılmaktadır. Örneğin “rekabet” veya “sağlığın tehlikeye uğratılması” gibi. Bu durumda yorumcuya bu diğer disiplinlerin (ekonomi veya tıp gibi) bilimsel verilerini araştırma gibi ağır bir görev düşmektedir.

Sözel yorumun, yorumun sınırlarını çizme işlevi de bulunmaktadır. Ne zaman "yorum" alanında ne zaman "hâkimin hukuk yaratması" alanında bulunduğu, sözcüklerden elde edilebilecek anlamla belirlenir¹²: Bir düzenlemenin elde edilmesi "mümkün kelime anlamı", yorumun sınırını oluşturmaktadır. Eğer yorum ile elde edilen, normun mümkün olan sözel anlamı ile örtüşmezse yorum yapılamaz ve artık hâkimin hukuk yaratması alanında bulunur ve gerekli şartlar gerçekleştiğinde hâkim hukuk yaratır.

“Çocuğun menfaati”, “esaslı hata”, “önemli sebepler”, “özel şartlar”, “somut olayın şartları” gibi kavramlar belirli olmayan kavramlardır ve bu kavramların bulunduğu yerlerde uygulayıcının somutlaştırma açısından takdir yetkisi bulunmaktadır. Belirli olmayan kavramlardan kanunun temel yapısını oluşturan iyiniyet, dürüstlük kuralı gibi kavramlara *genel normlar* denir. Genel normlarda, kanun koyma işi hukuk uygulayıcılarına bırakılmıştır. Özellikle İsviçre hukukunda doğrudan demokrasinin esas oluşturması nedeniyle, kanun yapma çalışmalarında birçok konuda genel normlar konularak geçici uzlaşmalarla yetinilmiştir. Dolayısıyla bu tür normlar kanunilik ilkesi ile yeterince bağdaşmamaktadır. Diğer taraftan genel normlar hukuk güvenliğini sağlamamaktadır. Bununla birlikte “dürüstlük kuralı” ve “ahlaka uygunluk” gibi normlar, toplumsal değer yargılarını dikkate almayı sağlamakta ve

---

(12) Bkz., Kırcı, Çiğdem: Örtülü Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD) 2001, C 50, sa.1, s. 91 vd., 92, 108; Melin, Patrick: Gesetzesauslegung in den USA und in Deutschland, Tübingen 2005, s. 258.

kanun koymayı toplumsal değerlere açmaktadır¹³. Böylece hukukun toplum tarafından kabulü kolaylaşmaktadır. Ayrıca genel normlar sayesinde toplumun önemli gelişim ve değişimlere uyum sağlaması mümkün olmaktadır.

Genel normun olduğu yerlerde şeklen yorum alanında bulunulsa da uygulayıcıya önemli bir serbest alan bırakılmaktadır. Bu sebeple burada kural içi boşluk bulunduğu ifade edilmektedir¹⁴. Kural içi boşlukta hâkim takdir yetkisini kanuna ve hakkaniyete göre kullanmakla görevlidir (MK 4).

II. Sistematik Yorum

Sistematik yorum, hukuk normlarının tek başına değil, buldukları sistem, düzenlendiği kanun veya tüm hukuk düzeni içindeki yeri dikkate alınarak yorumlanmasıdır¹⁵. Bu yorum unsuru Roma hukukundan beri tartışmasız bir şekilde kabul edilmektedir.

Hukukta metot öğretisi hukuk sistemini, hukukun dış sistemi (mantıki sistematik) ve iç sistemi (amaçsal sistematik) olarak ayırmaktadır¹⁶. Dış sistem kanunun şekli yapısını ifade etmektedir. Özel hukuka ilişkin kod kanunlarımız pandekt sistemine dayanmaktadır. Alman Medeni Kanunundan farklı olarak İsviçre/Türk Medeni Kanunu özel hukuka ilişkin bir

---

(13) Kramer, s. 64 vd.

(14) Bkz., Kramer, s. 166 vd.; Bu durumda genel olarak bir düzenleme bulunmakta ve düzenlemenin içeriğini doldurma hakimin takdir yetkisine bırakılmaktadır. Bu sebeple Canaris "kural içi boşluk" ifadesini isabetli bulmamaktadır (bkz., Canaris, Claus Wilhelm: Feststellung von Lücken, s. 103).

(15) BernK/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 188; Hausheer/ Jaun, Staempflis Handkommentar, Art.1, N. 129 vd.; Kramer, s. 76, 77; Larenz/Canaris, s. 145 vd., 263 vd.; Serozan, I § 5, N. 21; Oğuzman/Barlas, s. 66; Riemer, § 4, N. 33.

(16) Heck, Philipp: Begriffsbildung und Interessenjurisprudenz, Tübingen 1932, s. 139vd.; Larenz/Canaris, s. 263 vd., 302 vd.; Kramer, s. 80 vd.

genel bölüm içermemekte, Medeni Kanun ile Borçlar Kanununun genel nitelikli hükümlerinin MK 5 hükmü gereğince tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanacağı belirtilmektedir. Medeni hukukun dış sistemi, başlangıç hükümleri, kişiler hukuku, aile hukuku, miras hukuku ve eşya hukuku olarak ayrılmıştır. Yorum yapılırken kanunun hükmünün Medeni Kanunun hangi kitap, kısım, bölüm, ayırımın içerisinde yer aldığı, başlıklarının ne olduğu dikkate alınır. Her bir bölüm veya kitabın diğer sistemlerle bağlanması atıf normlarıyla gerçekleşir. Günümüzde bu özel kodlar yanında birçok yan kanun yer almaktadır. Artan ölçüde kodifikasyonlardan uzaklaşma eğilimi olarak kendini gösteren bu durum, özel hukuk bütünlüğünü azımsanmayacak ölçüde tehlikeye atmakta ve değerlendirme çatışmalarına yol açmaktadır.

İç sistem ise kanunun birbirine uyumlu değer yargılarının, hukuk ilkelerinin amaçsal bir sistemi olduğunu ifade eder¹⁷. Kanun birbirleriyle ilgisi olmayan parça parça hükümlerden ibaret olmayan bir bütündür¹⁸. Genel ilkelerden hareket edilerek tüm hukuki kavramların ve maddelerin iç bağlantıları bulunur ve bunlar dikkate alınarak yorum yapılır. Kanunun sistem içindeki yeri, kanunun amacı ve onun temelinde yatan değerlendirme kararlarına ve ilkelere dayanan "iç sistem"e dayandığı takdirde tam anlamıyla anlaşılabilir¹⁹. İç sistem önceden belirlenmemiştir. Hukukçu, kanundaki maddelerden tümevarım yoluyla bu ilkelere ulaşır.

---

(17) Hausheer/ Jaun, Staempflis Handkommentar, Art.1, N. 139 vd.

(18) Oğuzman/Barlas, s. 66. "Görülüyor ki, burada yasanın 434. maddesinin ilk fıkrasını, onu yumuşatan *öbür fıkralarından soyutlayarak katı kesinlemelere götüreceği biçimde bir başına, ele almak* ve yorumda karşıt kavram yöntemini kullanmak *yerinde değildir*". (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, E. 1984/5, K. 1985/1, T. 25.1.1985).

(19) Larenz/Canaris, s. 149; ZK-Dürr, Art. 1, N. 152, 153; Edis, s. 195.

Özel hukukun iç sistemi birinci planda özgürlüklere dayanır. Bu özgürlükler mülkiyet hakkı, dernek kurma hakkı, miras hakkı, vasiyetname hakkı, sözleşme özgürlüğü gibi temel özgürlüklerden oluşur. Ayrıca bunların alt sistemleri de vardır: İrade ilkesi, güven ilkesi, sözleşme adaleti, ahde vefa; sorumluluk hukukunda isnat edilebilme ilkeleri gibi. Sorumluluk hukukunda kusur, tehlike, organizasyon sorumluluğu; ticaret hukukunda güvenin korunması, görünüşe güven ilkesi; eşya hukukunda açıklık, belirlilik, tapu siciline güven ilkeleri vs. alt sistemleri oluşturmaktadır.

Sistematik yorum, normun mümkün olduğunca sisteme uygun yorumlanmasını gerektirir. İç sisteme uygun olmayan normlar, gerekçesiz olarak sisteme aykırı kalmışsa, bunlar dar yorumlanmalı ve kıyasen uygulanmamalıdır²⁰. Söze göre yorum sonucu birden çok anlam ortaya çıkıyorsa, bir başka düzenlemede gerçekleştirilmek istenen amaca uygun olanın tercih edilmesi gerekir²¹. Buna karşılık, kanunun düzenlemeyi amaçladığı bir menfaat, benzer bir başka düzenlemede de takip ediliyorsa, düzenlenen normun düzenlenmeyene kıyasen uygulanması mümkündür²². Örneğin, mülkiyet hakkı sahibi ile tapu siciline güvenen üçüncü kişinin hakları birbiriyle yarışan iki menfaattir. Kanun koyucu tapu sicilindeki yolsuz tescile, yolsuz tescili bilmeyen ve bilmesi gerekmeyen kişinin güvenliğini korumuştur (MK 1023). Bu iki menfaatin yarışması halinde kanunda bu menfaatlerden hangisini tercih edildiği yorumcu tarafından bilirse MK 1023'deki düzenleme anlam kazanır²³.

---

(20) BernK-Meier-Hayoz, Art.1, N. 191; Kramer, s. 89; Oğuzman/Barlas, s. 66. Örneğin, Borçlar Kanununun temel sistematığı kusura dayanan sorumluluktur. Bu ilkedен hareketle kusursuz sorumluluğun açıkça düzenlenmesi ve dar yorumlanması gerektiği sonucuna ulaşılır.

(21) Larenz/Canaris, s. 146.

(22) Hausheer/ Jaun, Staempflis Handkommentar, Art.1, N. 140.

(23) Oysa Yargıtay bazı kararlarında MK 1023'de tercih edilen menfaatin üçüncü kişinin tapu siciline güveninin korunması olduğunu

dikkate almayarak gerçek malikin haklarına üstünlük tanımaktadır. Üçüncü kişinin güveninin korunması için iyiniyetli olması gerekir. Buradaki iyiniyetin tapu sicilindeki kayıta "yolsuzluğunu" üçüncü kişinin bilmemesi veya bilmesinin gerekmemesi olduğu konusunda herhangi bir tartışma yoktur (MK 3, 1023, 1024 (eMK 931, 932)). Yargıtay bir taraftan iyiniyet tanımını, üçüncü kişinin "bilmesinin imkansız olmasına" bağlayarak sınırlamakta, diğer taraftan bilinmemesi gerekenin tapu sicilindeki yolsuz kayıt olduğunu göz ardı ederek, başka olgu veya olaylara bağlamaktadır. Nitekim Yargıtay, "beklenen özeni göstermesine rağmen gerçek hak sahibi olmadığını, tapu sicilinde yolsuzluk bulunduğunu bilmesinin imkansız olması gerekir. ... Araya dava dışı üçüncü kişi girse dahi alıcının arsanın gerçekte, yükleniciye ait olmadığını, kat karşılığı ona bu payın verildiğini, yüklenicinin edimini yerine getirmemesi halinde kendisine bırakılan bağımsız bölümler ve arsa paylarında hakkının doğmayacağını bilmekte ve dolayısı ile arsa maliki tarafından arsa payının iptal edileceği riskini göze alarak tapuyu devralmaktadır. Diğer bir deyişle yapılacak bağımsız bölüme bağlı olarak arsa payı aldığı bilincindedir. Medeni Kanunun 931. maddesinin koruyuculuğundan yararlanmasız söz konusu olamaz" sonucuna varmıştır. (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E., 2001/ 1-422; 2001/434; T. 23.05.2001). Böyle bir yorum ve uygulama kanunun amacına ve değerlendirme kararına tamamen aykırıdır. Medeni Kanun iyiniyet tanımını kişilerin risk alması ile ilişkilendirmemiştir. MK 1024'e göre: "Bir aynı hak yolsuz olarak tescil edilmiş ise, bunu bilen veya bilmesi gereken üçüncü kişi bu tescile dayanamaz. Bağlayıcı olmayan bir hukukî işleme dayanan veya hukukî sebepten yoksun bulunan tescil yolsuzdur. Böyle bir tescil yüzünden aynı hakkı zedelenen kimse, tescilin yolsuz olduğunu iyiniyetli olmayan üçüncü kişilere karşı doğrudan doğruya ileri sürebilir". İyiniyet için aranan, "yolsuz tescilin" varlığını bilmemek veya bilmesi gerekmemektir. "Yolsuz tescilin olmadığı bir durumda, yolsuz tescilin olabileceğini öngörmeliydin, o halde iyiniyetli olamazsın" düşüncesinden hareket etmek kanunu aşan hukuk yaratma niteliğini taşır. Aksi bir durum, henüz inşaat halindeki bir binanın arsa payının tapu sicilinde geçerli bir tescil talebi ve tescile dayanılarak edinilmesine rağmen, müteahhidin temerrüde düşmesi nedeniyle arsa malikinin sözleşmeden döndüğü her durumda, üçüncü kişinin iyiniyetli olmaması gibi, hukuk güvenliğine ve eşya hukukuna tamamen aykırı bir sonuca yol açacaktır. Ancak arsa payı karşılığı inşaat sözleşmeleri açısından Yargıtay bu yöndeki kararlarını istikrarlı bir şekilde sürdürmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., Kırcı, Çiğdem: Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmelerinde Sözleşmeden Dönmenin Üçüncü

Yer / Sorun / Çözüm
değişiklik yapılması

Eğer bir yorumun sonucu diğer düzenlemeleri anlamsız, fonksiyonsuz ya da uygulanamaz kılacaksa, böyle bir yorum tarzından mümkün olduğunca kaçınmak gerekir²⁴. Zira "herhangi birinin uygulanamaz veya amaçsız bir düzenleme çıkarması önemli ölçüde ihtimal dâhilinde değildir"²⁵.

Normlardan birinin diğer yarışan özel norma oranla daha geniş daha genel olma özelliğini taşıdığı durumlarda "özel norm, genel normdan önce gelir" "lex specialis derogat lei generali" ilkesi kabul edilmektedir.

Sonradan çıkarılan bir kanun önceden çıkarılmış olan kanunla aynı olayı düzenliyorsa önceki kanunun yeni kanunla yürürlükten kaldırıldığı ortaya çıkar (materiel derogation) "*lex poterior derogat legi priori*". Zira birbirine aykırı iki kanunun aynı zamanda yürürlükte olduğu gibi bir sonuca ulaşamaz. Burada kanunların zaman açısından yarışması söz konusudur.

Özel kanun daha önce yürürlükteyken genel nitelikli kanun daha sonra çıkarılmış ise hangi kıstasın, "özel olma"nın mı yoksa "yeni olma"nın mı esas alınacağı sorunu çözümü zor bir konudur. Buna verilecek standart bir cevap ve uygulanacak sabit bir ilke bulunmamaktadır²⁶. Sorun tüm yorum yöntemleri dikkate alınarak çözümlenmelidir.

Anayasaya uygun yorum da sistematik yorumun bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır²⁷. Zira bu durumda kurallar bir bütün olarak ele alınmaktadır.

Kişilere Etkisi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XXII, 15 Aralık 2006, Ankara 2007, s. 75- 98.

(24) Kramer, s. 94 vd.

(25) Bydlinski, Methodenlehre, s. 444.

(26) Oğuzman/Barlas, s. 76; Edis, 182, 183.

(27) Kramer, s. 103; Serozan, I § 5, N. 24.

III. Tarihi Yorum

Norm, sözel ve sistematik açıdan yeri belirlendikten sonra bile birden çok anlam içerebilir ve kesin bir sonuca ulaşılmayabilir. Bu durumda kanun koyucunun düzenleme amacı ve normu koyarken sahip olduğu düşüncenin ne olduğu sorulur. İşte tarihi yorum bu sorunun cevabını araştırır. Bu durumda normun oluşum tarihi ve gerekçelerden yararlanır²⁸.

Hukuk metodolojisi öğretisi, yorumcunun kanunun oluşum tarihine, gerekçelerine bakarak kanun koyucunun normu koymadaki iradesini araştırması gerekip gerekmediği ve bununla bağlı olup olmadığına göre belirlenen subjektif teori ve objektif teori konusunda 19.yy.'dan beri tartışılmaktadır²⁹.

Sübjektif teori, (Savigny, Windscheid, Bierling), kanun koyucunun tarihi-psikolojik iradesinin araştırılması ve bununla ilgili olunması gerektiğini savunur. Objektif teori ise böyle bir bağlılığın bulunmadığını, kanunun kendisinde yer alan anlamın esas alınması gerektiğini ileri sürmektedir.

Sübjektif teoriye göre, hukuk kuralı, kanun koyucunun mümkün olduğunca adil ve toplumun ihtiyaçlarına uygun iradesini ifade eder³⁰. Normun anlamını bulmak bu iradeyi

---

(28) Bkz., BernK/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 215 vd.; ZK/Dürr, Art. 1, N. 155; Larenz/Canaris, s. 149 vd.; Oğuzman/Barlas, s. 68; Edis, 194. Yorum yapılırken yasama belgelerinden de yararlanılabileceği gözden uzak tutulmamalıdır" (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 1989/10-391, K. 1990/83, T. 14.2.1990).

(29) Bkz., Larenz/Canaris, s. 137 vd.

(30) Sübjektif-tarihi teoriye göre, yorumda amaçlanan tarihi kanun koyucunun gerçek iradesini belirlemektir. Objektif-tarihi teoriye göre ise, tarihi kanun koyucunun gerçek iradesi değil, kanunun oluşum tarihine, tarihi kaynaklarına dikkat edilerek elde edilen kanunun anlamı araştırılır. Elde edilmesi mümkün noktalara bakılarak, kanunun hazırlık çalışmalarından ve bunun ötesinde o zamanki tarihi konteks, kanun

bulmayı gerektirir. Her normun arkasında değer yargılarına ve belli hedeflere dayalı düzenleme amaçları vardır. Anayasa'da kanuna bağlı olma ilkesi sadece kanunun metnine değil, aynı zamanda kanun koyucunun değerlerine ve amaçlarına da bağlılığı gerektirir. İşte bu düzenleme amaçları kanunun yorumunda ve hukuk yaratmada hâkimin bağlı olduğu temel esastır.

*Objektif teoriye*³¹ göre kanun, yürürlüğe girdiğinde, kanun koyucunun amaçladığının ötesinde kendi geçerliliğini taşır; zaman geçtikçe kendi varlığını kazanır ve onu yapanın düşüncelerinden amaçlarından uzaklaşır. Kanun çeşitli ve değişen yaşam ilişkilerini düzenler ve kanun koyucunun bunları önceden görmesi mümkün değildir. Oysa kanun, kanun koyucunun öngörmediği bu değişikliklere de cevap vermek zorundadır. Bu sebeple kanunlar, kanunda kullanılan kelimelerin objektif anlamına, kanunun sistematigine ve yorumlandığı zamanda değişmiş olan amaçsal değerlendirmelere göre yorumlanır. Yorumcunun görevi, kanun koyucunun iradesini değil, "kanunun iradesi" olarak ifade edilen kanunun içerdiği "hukuki akli" "hukuk mantığını" bulmaktır. Objektif teoriye göre, kanunun sadece metni ile bağlı kalınır, yoksa onun hazırlık çalışmalarına bağlılık zorunluluğu yoktur.

Günümüzde her iki teori de savunulmaktadır. Ancak esas olarak ortalama çözüm benimsenmiş olup, her iki teori de diğerine ilişkin unsurlar taşımaktadır³².

Nitekim subjektif teori, objektif teoriye ilişkin unsurlar taşımadan varlık kazanamaz. Zira *zamanla kanun koyucunun*

---

koyucunun düzenleme amacı dikkate alınır (BernK/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 151 vd. 216; Hausheer/ Jaun, Staempflis Handkommentar, Art. 1, N. 105).

(31) Larenz/Canaris, s. 138, 139; Serozan, I § 5, N. 18; Kramer, s. 119 vd.; ZK/Dürr, Art. 1, N. 135, 159; Riemer, § 4, N. 47. (Objektif-güncel yorum).

(32) Bkz., Larenz/Canaris, s. 137; Kramer, s. 119 vd.; Forstmoser, s. 448; Serozan, I § 5, N. 19, 20.

kanunu koyma anından çok daha farklı menfaat kararları ve yeni toplumsal değerler ortaya çıkabilir. Kanun bu konudaki sorunları da çözmekle yükümlüdür, bunlar sadece tarihi kanun koyucunun değerlerine göre çözülemez. Bu sebeple sübjektif teori, çeşitli görüşlerle objektifleştirilmeye çalışılmıştır. Örneğin, bir görüşe göre, tarihi kanun koyucunun iradesi yerine bugünkü kanun koyucunun varsayılan iradesi araştırılmakta veya kanun koyucunun gerçek iradesi değil, kanunun konulduğu zamandaki muhatapların bu iradeye verdiği anlam esas alınmaktadır³³.

Sübjektif teoriye göre zamana uygunluk ve hakkaniyet açısından yapılan değerlendirmeler ilke olarak yasak değildir. Ancak bu durumda, yorum değil, boşluk doldurma alanında bulunulur ve dolayısıyla söz konusu değerlendirmelerin özel olarak gerekçelendirilmesine ihtiyaç vardır³⁴.

Objektif teori de sübjektif teoriye ilişkin unsurları dikkate almalıdır. Kanunun arkasında belli bir konulma amacı, değerlendirmeler, hedefler, somut olaya ilişkin çözümler yer almaktadır. Dolayısıyla tarihi kanun koyucunun tanınabilen iradesi ve onun değerlendirme kararları yorumda geri planda bırakılamaz³⁵. Aksi takdirde hukuk devleti ilkesine *aykırı* davranılmış olur. Anayasa'nın 11. maddesi Anayasa hükümlerinin yasama, yargı ve yürütme organlarını bağlayacağını ve 138. maddesi ise hâkimlerin Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak karar vermelerini düzenlemiştir. Tarihi kanun koyucunun tanınabilen iradesinin yorum yapılırken dikkate alınmamasının *yorum*

---

(33) BernK/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 216. "Amaçsal yorum çağcıl bir yöntemdir. Yasanın yapıldığı andaki değil, uygulandığı andaki yasa koyucunun nesnel amacını gözetilen bir yorumdur". (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, 18.2.2000 Tarih, E. 1997/1, K. 2000/1)

(34) Hausheer/ Jaun, Staempflis Handkommentar, Art. 1, N. 103.

(35) Bkz., Kramer, s. 121 vd.; Larenz/ Canaris, s. 138; Serozan, I § 5, N. 20.

değil, kanunu değiştirip düzeltme anlamına geldiği savunulmaktadır³⁶.

Sonuç olarak, objektif ve sübjektif teoriye sıkı sıkıya bağlı olanların azınlıkta kaldığı görülmektedir. Her iki görüş ortalama bir yolla dengelenmeye çalışılmaktadır, böylece hem sübjektif hem de objektif unsur dikkate alınmaktadır.

Biz objektif teoriye bağlı olarak, kanunun yorumunun, *bugün geçerli kanunun* anlamını bulmak olduğu görüşüne katılıyoruz. Ancak tarihi kanun koyucunun düzenleme amacından ve değerlendirme kararlarından bağımsız hareket edilemez. Kanunun oluşum tarihi, onun yorumunda mevcut ilkelere göre elde edilen yorumu onaylayıp onaylamadığı veya mevcut yolun tek başına yeterli olmadığı bu konuda şüphe bulunup bulunmadığını araştırmada yardımcı bir araç olarak kabul edilmelidir.

IV. Amaca Göre Yorum

Hukuk kuralları belli bir veya birden çok amacı gerçekleştirmek için konulur. Amaçsal yorum kanundan anlaşılan bu temel amacın (ratio legis) dikkate alınmasını ifade eder³⁷. “Amaç tüm hukukun yaratıcısıdır”. “Hiçbir hukuk normu yoktur ki, temelini bir amaçtan, pratik bir sebepten almasın”³⁸. Amaçsal yorum yorumcunun düşüncesiz, şekli, köle gibi sözün arkasındakilerin ne olduğunu araştırmadan boş kelime anlamına göre hareket etmek yerine, kanundaki düzenlemelerin amaç veya amaçlarına göre hareket etmesini gerektirir³⁹. Yorumcu, sadece bir normun amacını tespit

(36) Hausheer/ Jaun, Staempflis Handkommentar, Art. 1, N. 103

(37) Aslında yorumun temel görevi normun amacının bulunmasıdır. (ZK/Dürr, Art. 1, N. 162, 105), Amaçsal yoruma önem verilmesi gerektiğini, kavramsal hukuk okuluna karşı ileri süren, büyük hukukçu Jhering olmuştur, (Jhering, Das Zweck im Recht, Bd. I, Leipzig 1877). (Bkz., Forstmoser, s. 21vd.)

(38) BernK/Meier-Hayoz, Art.1, N. 192.

(39) Kramer, s. 130; Forstmoser, s. 21 vd. “Bir kanun hükmünün, kanuna konuluş amacına aykırı bir sonuç doğuracak şekilde yorumlanması,

ettiğinde onu anlayabilir. Kanunun sözünün bir başka şekilde anlaşılması mümkün olsa bile normun altında yatan amaca göre yorum yapılmalıdır.

Amaca uygun yorum, kural olarak iki şekilde temsil edilmektedir. Ya tarihi kanun koyucunun kanunda hangi hukuk politikasına ilişkin amacı takip ettiği (*sübjektif-amaçsal yorum*) ya da normun günümüzdeki değerlendirme anlayışına göre, öncelikle kanunun aktüel konumuna, kontekstine göre amacının ne olduğu (*objektif- amaçsal yorum*) araştırılır.

Biz *objektif - amaçsal* yorum yöntemini kabul etmekle birlikte, kanun koyucunun düzenleme amaçlarının yorumcu açısından önemsiz olmadığı görüşündeyiz. Ancak bu amaçla sıkı sıkıya bağlı kalınmak zorunluluğu yoktur. Bu amacın bugün de geçerli olup olmadığının, yeni gelişmeler sonucunda anlamsız kalıp kalmadığının araştırılması gerekir⁴⁰. Kanunun hazırlık çalışmaları, gerekçeleri kanun koyucunun normu koymadaki hukuk politikasına ilişkin amacın ne olduğu konusunda açık ve detaylı bilgi verebilir.

Kanunlar genellikle sadece tek bir amacı gerçekleştirmeye yönelmez; birden çok menfaati dengelemeye, bunlar arasında bir seçim yapmaya çalışırlar. Dolayısıyla her kuralın temelinde belli bir menfaat çatışması ve bu çatışmada kanunun benimsediği siyasal ve sosyal tercih yatar. Menfaat çatışmasında ya belli bir menfaat üstün tutmuş ya da dengelenmiştir. Yorumcu bunları saptayıp, kanun koyucunun değer yargılarını günlük olaya, günün ve yerin koşullarına uyarlamakla görevlidir. Menfaat değerlendirme hukukçuluğu olarak ifade edilen bu unsur günümüzde

---

hukuk ilkelerine ve kanunun hem sözü ile hem de özü ile uygulanmasını öngören Medeni Kanunun 1. maddesine uygun düşmez". (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, E. 1996/1, K. 1997/1, T. 22.2.1997).

(40) BernK/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 202.

hâkim olan unsurdur⁴¹. Kavram hukukçuluğu ve serbest hukuk okulu zamanımızda kabul görmemektedir⁴². Nitekim kavram hukukçuluğu soyut kural ve kavramlara her açıdan bağlı kalmış, kuralların ardındaki menfaat ve gereksinimleri sorgulamamıştır. Kavram hukukçuları açık kuralları yorumlamamakta, istisnai kuralları ise dar yorumlamakta; yorumla ortaya çıkanın pratik sonuçlarıyla ilgilenmemektedir⁴³. Bu okul, ekonomik, politik, etik, pratik değerlendirmeler yapmamakta, biçimsel ve tek yanlı bir tündengelim mantığından hareket etmektedir⁴⁴. Serbest hukuk okulu ise, sadece somut olay adaletine ilişkin serbest değer yargılarıyla hareket etmekte, normun lafzını görmezlikten gelmektedir. Serbest hukuk okulu, günümüzde

---

(41) "Menfaat hukukçuluğu okulu" Jhering'e dayanılarak oluşmuştur ve bu okulun en önemli temsilcilerinden biri de Philipp Heck'tir (Gesetzesauslegung und Interessenjurisprudenz, Tübingen 1914; Begriffsbildung und Interessenjurisprudenz, Tübingen 1932). Ayrıca bkz., Forstmoser, s. 22 vd., 24 vd.; BernK/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 193, 194; Larenz/Canaris, s. 36 vd.; Serozan, I § 5, N. 11. "Amaca bağlı (gai) yorum çıkarlar dengesine ağırlık tanıyan bir yorum yöntemidir. Her yasa, toplumsal yaşamdaki çeşitli kurum ve ilişkileri düzenlerken karşılıklı çatışan çıkarlardan birini daha çok korumak ister. İşte yasanın dayandığı temel ilkeyi ve amacı araştırılıp ortaya çıkarmak gerekir. Bu işlem yapılırken de toplumun o anda sahip olduğu güncel olan gereksinimler, gerekçeler, değer yargıları, olayın özellikleri gözönünde tutularak bir sonuca varmaya çalışılır. Yasalara anlam verilirken toplumsal değişme ve ilerlemeler ihmal edilmemelidir". (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 1989/10-391, K. 1990/83, T. 14.2.1990).

(42) Bkz. BernK/Meier-Hayoz, Art.1, N. 174; ZK-Dürr, Art. 1, N. 130, 134; Serozan, I § 5, N. 11, 13, 14; Edis, s. 61.

(43) Serozan, I § 5, N. 13.

(44) Kavram hukukçuluğunun savunucusu Savigny, o zamanda hakların sadece aynı haklar ve alacak hakları olarak ayrılması sebebiyle, kişilik hakkını aynı hak olarak değerlendirmiş ve bunun sonucunda kişinin kendi bedeni üzerinde tasarrufta bulunabileceğini, kendini öldürme hakkı olduğunu kabul etmiştir. (Savigny, Friedrich Carl von: System des heutigen römischen Rechts Bd.I, Berlin/New York 1986, s. 335 vd.).

hukuk güvenliğini sağlayamadığı gerekçesiyle kabul görmemektedir⁴⁵.

Amaçsal yorumda dikkate alınan ölçütlerden biri "çekilemezlik" veya "anlamsızlık" ölçütüdür. Birden çok yorum olasılığının bulunduğu durumlarda hatta bunlar sadece sözcük anlamı ile mümkün görünse bile, eğer "iç mantığa" aykırı ise, tamamen işe yaramayacak ise veya mantıksız "saçma" sonuçlara neden olacaksa, dikkate alınmamalıdır⁴⁶.

Kanunun amacı çoğu zaman kanun metninden çıkarılamaz. Ancak bu durum hiçbir şekilde kanunun amacının önemsiz olduğu anlamına gelmez. Kanunun hazırlık çalışmalarına bakılarak, kanunun amacının ne olduğu bulunmaya çalışılır. Bunun yanında, somut normun kanundaki yerine ve tüm hukuk sistemi içerisindeki yerine bakmak gerekir. Araştırılan amacının ne olduğunu belirlemek için MK 1. maddesinin 3. fıkrasına uygun olarak öğretinin düşüncelerinden de yararlanır.

Yorum yapılırken gerçekliğe uygun, sosyolojik unsurları da dikkate almak amaçsal yorumun bir gereği olarak kabul edilmiştir⁴⁷. Yorumda normun konulduğu zamandaki fiili ve maddi duruma, özellikle, ekonomik koşullara, bilimsel verilere, tabiat ve tekniğe dikkat edilmesi gerekir. Bu unsur yorumda "realistik unsur", "sosyolojik unsur" olarak ifade edilmektedir⁴⁸. Realist yorum, hukukun

(45) ZK-Dürr, Art. 1, N. 134; Edis, s. 61.

(46) Kramer, s. 146. "Yasalar yorumlanırken, anlamsız sonuçlara ulaştıran yorumlardan kaçınmak zorunludur". (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, E. 1984/5, K. 1985/1, T. 25.1.1985).

(47) Bkz., ZK-ZGB/Dürr, Art. 1, N. 167; BK- ZGB/Meier-Hayoz, Art. 1, N. 210 vd.; Larenz/Canaris, s. 154; Riemer, pr. 4, N. 48; Kramer, s. 147, 148.

(48) BernK/Meier-Hayoz, Art.1, N. 210 vd.; Kramer, s. 147, 148.

toplum hayatına uygulanabilmesini, gerçekleştirilebilmesini ifade etmektedir.

Vergi hukukunda "ekonomik yaklaşım", sözleşme ve ortaklıklar hukukunda "tipik değerlendirme biçimi", ekonomi hukukunda "fonksiyonel metot" ve özel hukukun bütünsel yorumu amaçsal yorumun görünüm şekilleridir⁴⁹.

Sonuç

Bu dört yorum yöntemi, her yorum faaliyetinde tek tek başvurulması gereken ve her biri eşit ölçüde değer taşıyan yöntemlerdir⁵⁰. Her yorum yapan, makul ve mantıklı bir kanun muhatabının çeşitli yorum yöntemlerini dikkate alarak, kanun metnini nasıl anlamlandıracağını araştırmalıdır⁵¹. Bu yöntemlerden biri, diğerlerine üstün değildir.

Yorum yaparken öncelikle normun sözünden hareket edilir. Sözcüklerin iletişim aracı olma fonksiyonundan yararlanır. Ancak bu sözler yorumlanırken metnin tamamı ve sistem içindeki yeri dikkate alınır. Bunun yanında normun hukuk politikasına ilişkin amacı sorgulanır. Normun sözü açık olsa bile amacının sorgulanması gerekir. Normun amacının belirlenmesi için genellikle onun oluşum tarihine bakılır. Buradan çıkan sonuçlar bağlayıcı değildir, o gün geçerli olan amaçsal düşüncelerle kontrol edilir.

(49) Kramer, s. 149.

(50) Hausheer/Jaun, Staempflis Handkommentar, Art.1, N. 114.

(51) Hausheer/Jaun, Staempflis Handkommentar, Art.1, N. 115. İsviçre Federal Mahkemesi "pragmatik metot çoğulculuğu" yöntemini takip etmekte ve her bir yorum yöntemini değerlendirdikten sonra bir sonuca varmaktadır. Bkz., BGE 128 I 41; 127 III 323, 416; 125 II 185; 125 II 179; 124 II 245, 376; 124 III 268; 123 III 26; 121 III 225.